

УДК 159.937.53:316.776.2

*Голубенко Маріанна Миколаївна,
аспірант кафедри культурології та
культурно-мистецьких проектів
Національної академії керівних кадрів
культури та мистецтв
golubenkom@i.ua*

ТРАНСФОРМАЦІЯ ЧАСОСПРИЙНЯТТЯ В УМОВАХ МИТТЄВОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Мета статті: охарактеризувати трансформаційні процеси часосприйняття в контексті медіакультури. **Методологія** дослідження ґрунтується на застосуванні культурологічного, компаративного та історико-логічного методів. **Наукова новизна** полягає у спробі оглянути та узагальнити основні причини відомих темпоральних трансформацій людської свідомості, відштовхуючись від засад теорії медіа, та виявити, як змінювалось відчуття часу протягом розвитку людства, зазнаючи впливу різноманітних медіальних чинників. **Висновки.** У результаті дослідження було доведено, що протягом історичного розвитку часопросторовий досвід людства зазнавав докорінних змін. Здійснено огляд та узагальнення причин темпоральних трансформаційних процесів, розглянуто їхній характер та виявлено вплив наступних медіальних чинників: винаходження писемності, зокрема технології фонетичного алфавіту; винахід електрики; поява нового мозаїчного типу свідомості в результаті надмірного використання засобів миттєвої комунікації; розшарування та модифікація часопросторових уявлень людини в умовах віртуальної реальності.

Ключові слова: медіа, простір, час, сприйняття, інформація, комунікації, свідомість.

Голубенко Маріанна Николаевна, аспирант кафедры культурологии и культурно-художественных проектов Национальной академии руководящих кадров культуры и искусств

Трансформация восприятия времени в условиях мгновенной коммуникации

Цель статьи: охарактеризовать трансформационные процессы восприятия времени в контексте медиакультуры. **Методология** исследования основывается на использовании культурологического, компаративного и историко-логического методов. **Научная новизна** заключается в попытке обозреть и обобщить основные причины известных темпоральных трансформаций сознания, отталкиваясь от принципов теории медиа, и выявить как изменялось ощущение времени в течение развития человечества, подвергаясь воздействию различных медіальных факторов. **Выводы.** В результате исследования было доказано, что в течение исторического развития пространственно-временной опыт человечества претерпевал существенные изменения. Произведен обзор и обобщение причин темпоральных трансформационных процессов, рассмотрен их характер и выявлено влияние следующих медіальных факторов: изобретения письменности, в частности технологии фонетического алфавита; изобретение электричества; появление нового мозаичного типа сознания в результате чрезмерного использования средств мгновенной коммуникации; расслоение и модификация осознаний пространства и времени человеком в условиях виртуальной реальности.

Ключевые слова: медиа, пространство, время, восприятие, информация, коммуникации, сознание.

Golubenko Marianna, graduate student of the Department of Cultural Studies of the National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts

The transformation of perception of time in terms of instant communication

Purpose of Article. The purpose of the article is to describe the transformation processes of perception of time in the context of media culture. **The methodology** of the research is based on the use of cultural, comparative and historical-logical methods. **The scientific novelty** lies in an attempt to survey and generalize the main causes of known temporal transformations of consciousness, starting from the principles of the theory of media, and to reveal how the sense of time has been changed during the development of humanity, being exposed to various median factors. **Conclusions.** As a result of the research it was proved that during the historical development, the spatial-temporal experience of humankind had undergone significant changes. A review and generalization of the causes of temporal transformational processes is made, their character is considered, and the influence of the following medial factors is revealed: the invention of the writing, in particular the technology of the phonetic alphabet; the invention of electricity; The emergence of a new mosaic type of consciousness as a result of the excessive use of instant communication tools; the modification of the perception of space and time by a person in a virtual reality.

Key words: media, space, time, perception, information, communication, consciousness.

Актуальність теми дослідження. Питання темпоральності медіа набувають все більшої значимості в сучасній гуманітарній думці; науковці різних спрямувань виказують чималу теоретичну зацікавленість даними аспектами сучасного культурного буття. Проте трансформаційні процеси часосприйняття в умовах миттєвої комунікації лишаються майже не охопленими і досі. На нашу думку, даний вектор дослідження суттєво розширює поле вивчення предмету, адже медіа – це те, за допомогою чого сучасна людина освоює світ. Звідси випливає наступна теза: не існує жодного безумовного, вродженого досвіду, увесь людський досвід є набутиим, а, отже, – медіальним. Відтак, медіа перестають бути лише посередниками або засобами передачі інформації – вони формують нові перцептивні установки в людській свідомості, а надсучасні інформаційні розробки та комунікативні технології останнього століття створили не тільки новий тип реальності (віртуальну реальність) зі своїми власними часопросторовими законами, але і призвели до появи нового типу свідомості, не можливого у минулі часи. Усе це суттєво змінює навички часового сприйняття індивіда та трансформує звичні усвідомлення часу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основні положення теорії медіа викладені у класичній праці М. Маклюєна, і набули подальшого розвитку у працях Р. Дебре, Л. Мановича, В. Флюсера, В. Савчука, частково Ж. Бодрійяра, Дж. Агамбена, Г. Дженкінса тощо. Разом із тим, сфера Media Studies залишається білою плямою для вітчизняного наукового дискурсу, тому будь-які дослідження, що так чи інакше торкаються медіальної антропології, є актуальними.

Мета дослідження — охарактеризувати трансформаційні процеси часосприйняття у контексті медіакультури.

Виклад основного матеріалу. «Сьогодні, коли минуло більше століття з тих пір, як з'явилась електрична технологія, ми розширили до всесвітніх масштабів свою центральну нервову систему та спростували простір і час, принаймні в межах нашої планети» [3, 5]. Цим пророцьким словам видатного канадського філософа Маршала Маклюєна, одного з найбільш впливових теоретиків ХХ ст.

та засновника теорії медіа, виповнилось вже понад п'ятдесят років. Такий відрізок часу, майже не відчутний для науки ще навіть у ХІХ ст., в наші часи важить неспівставно більше. Розвиток та оновлення сучасного технократичного світу сьогодні відбуваються з позамежною швидкістю, яка, втім, продовжує набирати обертів за експоненціальним законом.

«Інформаційна епоха», «постіндустріальне суспільство», «постмодерністська ситуація», період «постмодерністської революції» або «глобалізації» тощо – ось найбільш поширені назви доби, що випала на долю сучасників. Але, незважаючи на те, що ця цікава епоха досі не набула єдиного визначення в науковому світі, зрозуміло одне: нам довелося жити у світі *media* – системі масових комунікацій, у період «інформаційного вибуху», основними характеристиками якого є хаотичність, безмежність та надмірність.

У ХХ ст. термін «медіа» був попередньо введений для визначення феномену «масової культури» («*mass culture*», «*mass media*»). Сьогодні виникла велика кількість «медіапохідних» – специфічне маркування нашого часу: культурні, технологічні та екологічні наслідки нових медіа, перевищуючи критичну масу новацій, підвели до наступної стадії розвитку людини. Так, в результаті нових наукових досліджень різного спрямування, наш тезаурус розширився такими поняттями, як медіадійсність, медіакультура, медіафілософія, медіаіндустрія, медійне обличчя, медіацентр, медіасуб'єкт, медіазалежність, медіафобія тощо [2].

Варто відзначити, що якщо первинний статус сучасних медіа виявляє себе як інструмент, незацікавлений посередник (це може бути лист, телефон, радіо, комп'ютер), функція якого повідомляти, транслювати щось, що в них самих відсутнє, не привносячи нічого від себе, то у подальшому ситуація докорінно змінюється: медіа припиняють бути лише технічними посередниками, набувають все більшої самостійності, трансформуються у всеосяжне середовище, реальність досвіду та свідомості і навіть стають онтологічною умовою існування людини. Подібна ситуація виявляється у становленні та розповсюдженні феномену віртуальної реальності, яка, змінюючи знаки, відсуває основну, вихідну, аутентичну реальність в галузь «речі в собі» [7].

Відомий афоризм Маклюєна «засіб комунікації є повідомленням» та вихідна теза медіафілософії «усе є медіа» виражають ідею впливу комунікаційних артефактів на формування різних епох в історії людства та культурну еволюцію. Сучасна теорія медіа відносить до способів передачі значень не лише газети, радіо, телебачення, мову, образ, танок, книгодрукування або писемність. Інші предмети культури або артефакти розглядаються також засобами комунікації, тобто є медіа: житло, дороги, автомобіль, гроші, одяг, зброя тощо. Колосальні зміни в архітектурі та освоєнні простору відбулися у ХХ ст. після появи електрики. Винахід електричних ліфтів, освітлення – усе це змінювало наше сприйняття життєвих і робочих просторів, *просторово-часовий досвід суспільства зазнавав докорінних змін.*

Маклюєн виказує цікавий підхід до ідеї фрагментації часового досвіду як одного з основоположних етапів розвитку цивілізації. Він розглядає фонетичний алфавіт як технологію, що своєю появою зробила можливою візуальну та єдиноподібну фрагментацію часу: «Цивілізація базується на основі писемності,

адже писемність є єдиноподібною обробкою культури зоровим відчуттям, розширеним в просторі та часі за допомогою алфавіту» [3, 97]. Ми не усвідомлюємо, наскільки писемність змінила наші звички, емоції та, що більш суттєво, особливості часопросторового сприйняття. «Час, що вимірюється не унікальністю особистого досвіду, а абстрактними, єдиноподібними одиницями, пронизує собою крок за кроком усе чуттєве життя, багато в чому так саме, як це робить технологія писемності та друку» [3, 165].

Відносячи писемність та книгодрукування до комунікаційних технологій, Маклюен досліджує їхній вплив на організацію когнітивних процесів у суспільстві та виділяє наступні етапи розвитку цивілізації:

- дописемна культура з усними формами комунікації, заснована на принципах общинного способу життя, сприйняття та розуміння навколишнього світу;
- писемна культура, яка завершується «галактикою Гутенберга», епоха індивідуалізму, націоналізму та індустріальних революцій;
- сучасна епоха, формування «електронного суспільства», що за допомогою електронних засобів комунікації (інформаційних комунікацій) формує багатовимірне сприйняття світу та трансформує наші уявлення про простір та час.

Подібно до попереднього теоретика, французький філософ та засновник медіології Режи Дебре [6] так само виділяє три медіальні періоди розвитку людства:

- логосфера (починається з винаходження писемності та перетинається з теологією);
- графосфера (з 1448 до 1968 р., починається з революції Гутенберга та продовжується до розквіту телебачення);
- відеосфера (сьогодення, період, коли книга відійшла в історію, а її місце зайняв аудіовізуальний образ).

Отже, відповідно до медіалогічної теорії, писемність (як повністю медіальне за своєю суттю явище), заснована на технології фонетичного алфавіту, стала основним рушійним імпульсом до технічної та культурної еволюції людства. Вміння писати поступово розвинулося у вміння рахувати, а винаходження годинника та використання «фрагментованих просторових та часових зразків», зручних для підрахунку, надало часу ознак лінійності та векторного спрямування. Традиція фіксувати час як щось, що перебуває між двома точками, застосовуючи візуальні та абстрактні одиниці, зародила наше західне *сприйняття часу як тривалості*. Таким чином, людина західного типу мислення розуміє час як безкінечний односпрямований вектор, «стрілу», рухливий потік з минулого в майбутнє, в якому розгортається послідовний та диференційований досвід; їй властива певна структурованість сприйняття та постійне пригадування проплинності часу [6].

Тут варто відзначити, що інші типи писемності (пиктографічна та силабічна), властиві культурам Сходу, в результаті сформували принципово інші психічні установки та докорінно відмінні особливості часового сприйняття. Наприклад, китайська писемність заповнює кожну ідеограму «цілісною інтуїцією буття та розуму» [3, 162]; для східної ментальності характерне найбільш ці-

лісне та інтегральне часове відчуття, уявлення часу як спокійної «водойми» та специфічний «позачасовий» склад свідомості, що вбачає безмежний недиференційований континуум безпосереднього чуттєвого досвіду, в якому «зараз» сприймається не миттю між минулим та майбутнім, а стійким всеосяжним станом, що не лишає місця для понять минулого та майбутнього. Простір та час у східному розумінні не є безперервними та однорідними, а можуть «розтягуватися та тоншати у своїй інтенсивності».

Томас Еріксен називає годинниковий механізм «кайданами» для прожитого часу, який або рухається стрибками, або тягнеться повільно. Годинник «вирвав людину зі світу сезонних ритмів та повторень», таке виведення з об'ємів Природи зробило час чимось самостійним, незалежним від подій, самої людини, будь-яких суб'єктивних чинників; і хоча ми «живемо міфічно та інтегрально», навички дискретизації часу, як складової буття, неминуче впливали на нашу темпоральну чутливість. Постійно зазнаючи такої одноманітної обробки абстрактними одиницями, час відокремлювався від ритмів людського досвіду [9, 48].

Маклюен підкреслює, що такою була даність «механічної доби» до формування електронного суспільства: «В електронну епоху миттєвої інформації як час (що вимірюється візуально та по сегментах), так і простір (єдиноподібний, здатний до зображення та окреслення) зникають» [3, 125]. Прихід електричних технологій призвів до визначних змін, які завершили «добу послідовності» та зробили речі «миттєво-одночасними», адже основна функція засобів комунікації полягає у збереженні даних та прискоренні інформаційного обігу. Поява та функціонування електричного світла уособлює тотальні зміни: електрика, будучи чистою інформацією без конкретного змісту, володіє абсолютно безмежним потенціалом для трансформування та інформування.

З появою численних невізуальних засобів збереження та відновлення інформації писемне суспільство розвинулося у суспільство інформаційне, а людська сутність перейняла основні цільові установки інформаційних технологій: ми непорушно налаштовані на швидкий пошук необхідних даних, максимально прискорене прийняття рішень, ефективну організацію робочих графіків, одним словом – оптимізацію всього навколишнього буття, а воно, своєю чергою, зводиться сьогодні до трьох основних параметрів: інформації, простору і часу.

Отже, приріст оточуючої інформації як головного чинника нашого медіального буття та розширення інформаційного середовища відбувається за експоненціальним законом, а специфікою сучасного комунікативного простору є постійно зростаючий надлишок інформації. Це явище неминуче призводить до відчуття людиною деякого внутрішнього дисонансу, задля поборення якого їй необхідні певні навички орієнтування в медіасередовищі та формування нового критичного підходу до масивів інформації. Як наслідок відбувається *трансформація базових для людини перцепцій – часу та простору*.

Час у медіа-світі настільки прискорив свій хід, що процес мислення, для якого раніше було властиве послідовне вивчення предмету, довге та кропітке обмірковування, сьогодні змінює свої характеристики. Нині головний параметр

ефективності мислення, так би мовити, – «швидкість реагування»; саме це вміння набувається, тренується та розвивається в умовах миттєвих комунікацій.

Як зазначав у своїх «Роздумах» російський філософ Олександр Секацький, сучасна система цінностей у тій мірі, в якій вона сучасна та системна, базується на швидкості. У наш час невпинного та невтомного бігу така колишня чеснота, як *неспішність*, стала недозволеною розкішшю та змінила свої назви на «затримку, зволікання, запізнення» тощо [8, 18]. Неспішність сьогодні є одночасно необхідною та недосяжною, вона революційна та аристократична. Психологічний дискомфорт, спровокований ненормативним медійним перевантаженням, породжує певну соціальну тенденцію до спроб *свідомого сповільнення часу*.

Такий новітній напрямок соціальної та культурної антропології, як «цифрова антропологія», займається саме вивченням взаємодії людини та цифрових комунікаційних технологій. Цифрові антропологи намагаються дослідити людську поведінку в інтернеті, особливості її взаємодії з «гаджетами» та, головне, відповісти на запитання: як саме технології формують *нову людину*.

Потреба суб'єкта збавити оберти свого інформатизованого буття та переосмислити себе у реформованому медіасвіті породили таку суспільно поширену тенденцію, як *цифровий детокс*. Це певний період часу, коли людина свідомо відмовляється від використання комп'ютера, планшетів, смартфонів та інших пристроїв миттєвої комунікації задля подолання стресу, занурення в реальне спілкування, творчість та роботу. Поняття цифрового детоксу з'явилося порівняно нещодавно (у 2013 р. термін «digital detox» увійшов до оксфордського словника), поруч із ним часто використовується не менш новітнє поняття *медіааскетизму* – певного способу життя, що характеризується розумінням принципів роботи технологій та цифрових сервісів, їх раціональним використанням, але не повною відмовою від них [4].

Медіааскетизм виник саме як спроба допомогти людині існувати та зберегти людяність у сучасному світі миттєвих комунікацій. Беручи за основу досвід таких релігійних практик, як буддистська медитація та аскеза християнської Церкви, медіааскетика слугує певним механізмом стримування інформаційного потоку та, головне, сповільнення внутрішнього суб'єктивного часу індивіда.

Спробуємо хоча б частково проаналізувати, які саме чинники провокують такі істотні зміни у нашому відчутті часу та тривалості. Сучасні комунікативні системи, брак часу та постійна вимушена поспішність поступово привчили нас до фрагментарності у подачі інформації: короткий яскравий посил, лаконічний тезис, постійне мерехтіння невеликих інформаційних відрізків в результаті формують цілісну картину світу та складають онтологічну основу світосприйняття індивіда. Мова йде про появу так званого *кліпового типу мислення* або, як ще називають цей феномен, *мозаїчну свідомість*. Люди з таким типом свідомості не здатні до послідовного процесу мислення, їм важко проаналізувати ту чи іншу ситуацію, утримувати у пам'яті образи, концентруватися на одній думці.

Розуміючи свідомість як синтез реального та уявного, філософ Федір Гиренок стверджує, що для того, щоб *щось* знати, ми повинні «*вже знати*». Проте в умовах, коли наші знання заміщуються інтернетом, коли «втрачається зв'язок із

вже-знанням», саме тоді і виникає кліпова свідомість. «Символом понятійного розгортання текстової послідовності стала книга, порядки слів в якій могли бути лінійними, а також закручуватись в спіраль, згортатися в коло, гілкуватись як дерево. Ця лінія, незважаючи ні на що, не повинна була перерватися. Кліпова свідомість – це розрив лінії та хаос у свідомості, що був допущений суспільством» [1, 11–12].

Людина веде небачені досі ігри зі своєю власною свідомістю. Є уявний світ, об'єкти якого «існують у тій мірі, в якій ми відносимося до них, як до чогось дійсно існуючого». У цьому уявному світі існує як можливе, так і неможливе, останнє створює ще третій вимір – людина існує одразу у декількох світах. При цьому речі, які є можливими в одному світі, існують як наявні в іншому, та неможливі у третьому. А це означає, – продовжує Гиренок, що простір та час існують лише в одному з цих світів; в іншому може бути відсутнім час, а в третьому – протяжність.

Основними двома ознаками кліпового мислення є мовний мінімалізм (донесення суті відбувається за допомогою образу чи наочної схеми) та відмова від лінійності (неможливість представлення процесу мислення у формі потоку, однострамованого вектору), адже посилення відбувається не до досвіду, а до уяви, яка використовує апріорні ресурси мислення. Відхід від послідовності у процесі мислення змінює наші внутрішні темпоральні установки: *кліпова свідомість – «це свідомість поза часом»* [1, 15].

Крім того, сприймаючи семантично не пов'язані дані в одному інформаційному потоці (тобто коли події розрізнені фактологічно, але мають близькість часового сприйняття їх індивідом), ми помилково вважаємо їх пов'язаними між собою. Цей факт, окрім складання у людини неправильної картини об'єктивної дійсності, впливає також і на її темпоральну чутливість: таке багатовимірне сприйняття світу виключає можливість лінійного темпорального усвідомлення подій та нав'язує нам *уявлення переривчастості замість континуальності часу*. Час тепер уявляється більш дискретним. А нова «квантована» людська думка все більше стирає межі між простором та часом, надаючи останньому просторових властивостей.

Нове відчуття часу, що було спровоковане медіа, досить цікаво ілюструється Д. Рашкоффом у його книзі «Медіавірус»: «На MTV домінують кліпи, змонтовані з коротких планів, які зводять нанівець будь-яку спробу глядача створити неперервний досвід у часі. Ці кліпи не затримуються подовгу ні одній “картинці” не просто для того, щоб відповідати нестійкій увазі своїх юних глядачів. Фактично ця “каша” із випадкових образів, яку бачать глядачі, незвичні до стилю MTV, є чимось цілком зрозумілим для тих, хто був вигодуваний більш хаотичними по стилю медіа. До появи MTV мінімальна тривалість плану, яку кінорежисери вважали допустимою, складала дві секунди. Вважалося, що короткий план буде занадто швидким, щоб глядачі могли зрозуміти його сенс. Сьогодні в кліпах регулярно використовуються плани тривалістю до третини секунди і навіть “мікроплани”, що тривають одну десяту секунди і менше. Збільшення кількості “картинок”, які відображаються за одну секунду, напряму

пов'язане зі збільшенням кількості візуальної інформації, яку юні глядачі здатні «зчитувати» з монітора» [6, 36].

Такий досвід у певному сенсі тренує наш мозок та привчає його все швидше та швидше сканувати візуальні образи, проте він повністю виключає можливість лінійного усвідомлення та засвоєння інформації з метою її подальшого ефективного використання.

Доволі цікавий приклад наводить Маклюен, звертаючись, серед іншого, до книги Едварда Т. Холла «Мовчазна мова», де в одному із розділів автор аналізує відчуття часу у індіанців хопі. Автор зупиняє свою увагу на тому аспекті, що для племінної культури хопі існує «так само багато різновидів часу, як і різновидів життя» [3, 213]. Подібної моделі дотримуються сучасні фізики та інші вчені, адже вони більше не намагаються розташовувати події у часі, а відштовхуються від розуміння, що кожна річ створює свій власний час, свій власний простір. Можна сказати, що в темпоральному відношенні сучасність дещо наближує нас до східної традиції, з її *інтегральним часосприйняттям*. Більше того, у сучасному світі миттєвих інформаційних технологій час та простір тотально взаємопроникають один в одного, утворюючи *єдиний органічний часопросторовий континуум*.

Глобальне інформаційне поле інтернету дозволяє будь-якій людині лише у декілька «кліків» переміщатись на сотні тисяч кілометрів, вільно мандрувати різними історичними епохами, зазирати у несхожі культурні традиції, знаходити співрозмовників з найвіддаленіших куточків світу – все це розширює межі нашого власного досвіду, докорінно змінює навички світосприйняття. Таким чином, *миттєві швидкості спрощують час та простір, повертаючи людину у стан інтегральної та примітивної свідомості*, а людський рід усього земного шару, за дотепним зауваженням Маклюена, стає «єдиним плем'ям».

Отже, все вищесказане підтверджує приголомшливий висновок канадського вченого: з медіальної точки зору минула «механічна епоха» з характерним для неї лінійним усвідомленням часу була лише певною «інтерлюдією», що поєднала два крайніх органічних періоди культури. У добу миттєвої інформації людина завершує свій труд у межах часткової спеціалізації та приймає роль збирача інформації. Сьогодні відбір інформації повертає інклюзивне поняття «культури», що точно відповідає стану примітивного збирача їжі, який жив у повній рівновазі зі своїм середовищем. Тепер у цьому новому кочовому та «безробітному» світі живильним джерелом для нас стає знання та розуміння творчих процесів життя та суспільства.

Зупинимось детальніше на тематиці внутрішнього відчуття часу індивідом. У сучасному уявленні про суб'єктивну темпоральну чутливість поширюється думка про усвідомлення внутрішнього часу як форми синтезу свідомості, що формується *феноменологічно*. Ця ідея належить німецькому філософу Е. Гуссерлю, який, розмірковуючи про внутрішнє переживання часу суб'єктом, стверджував, що певні темпоральні дані («до», «після», «тепер» тощо) не будучи самим часом, все ж дозволяють нам сприймати певний «об'єктивний» час. Постає питання: як сучасні технології модифікували описане мислителем явище протенції (передбачення, передочікування майбутнього)? За Гуссерлем, темпоральна структурованість нашого сприйняття дозволяє сприймати речі не як безпосередня даність, а через

здатність пристосовувати нові (ще не отримані, а тільки очікувані) дані до вже відомих. Так, на основі «інтуїтивного умовивіду» ми можемо отримати цілісний комплекс вражень від предмету, сприйнявши лише деякі з його властивостей.

В умовах сучасного медіапростору дана здатність до передбачення отримує великий потенціал для розвитку. Інформаційне середовище містить численну кількість стандартних візуальних та звукових образів. Сприймаючи їх, людина може суттєво випереджати власний емпіричний досвід, а її очікування майже завжди виправдовуються. Тобто відбувається сприйняття іманентного предмету задовго до його буквального пізнання у реальному житті [7].

Важливим фактором формування суб'єктивного темпорального відчуття є *подієвість*. Інтенсивність, з якою події наповнюють наше буття, задає градації внутрішнього часу – від стискання до розширення; крім того, на відчуття тривалості впливає також і психологічний фактор: в залежності від емоційного забарвлення подій час тягнеться довго або ж минає непоміченим.

Наукова новизна полягає у спробі оглянути та узагальнити основні причини відомих темпоральних трансформацій людської свідомості, відштовхуючись від засад теорії медіа, та виявити, як змінювалось відчуття часу протягом розвитку людства, зазнаючи впливу різноманітних медіальних чинників.

Висновок. Можемо зазначити, що протягом розвитку людства просторово-часовий досвід суспільства зазнавав докорінних змін. У даній статті було здійснено спробу історично оглянути та узагальнити відомі темпоральні трансформації людської свідомості, відштовхуючись від засад теорії медіа.

Ера миттєвої інформації непомітно змістила доміанти: тепер не людина керує інформаційним потоком, а самі комунікаційні технології створюють нову людину. Це передусім проявляється у своєрідній даності сучасного покоління – мозаїчному типі свідомості, для якого властива модифікація темпорального відчуття. Так, уявлення про часову лінійність та континуальність відступають, а сам час тепер уявляється переривчастим та таким, що формується феноменологічно. Крім того, паралельне існування людини у декількох вимірах – об'єктивній реальності та різних проєкціях віртуального світу – призводить до складного, специфічного ефекту множинності часів. Час набуває нових ознак, окрім тривалості та розміреності ходу – він може стискатись та розширюватись, а описане пуантилістичне часове сприйняття наближує темпоральний аспект буття нашої свідомості до органічного стану первісної культури.

Література

1. Гиренок Ф. Клиповое сознание / Ф. И. Гиренок. – М. : Проспект, 2016. – 256 с.
2. Кириллова Н. Медиакультура: от модерна к постмодерну / Н. Б. Кириллова. – М. : Академический проект, 2005. – 448 с.
3. Маклюэн М. Понимание медиа: Внешние расширения человека / Маршалл Маклюэн ; пер. с англ. В. Николаева. – М. : «КАНОН-пресс-Ц», «Кучково поле», 2003. – 464 с.
4. Медиаскетизм [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://digitalvocabulary.ru/media-asceticism/#a1>
5. Почепцов Г. Г. Режи Дебре как представитель французской школы медиаисследований / Георгий Почепцов [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://osvita.Media.sapiens.ua/ethics/manipulation/rezhi_debre_kak_predstavitel_frantsuzskoy_shkoly_mediaissledovaniy/

6. Рашкофф Д. Медиавирус / Дуглас Рашкофф ; пер. с англ. Д. Борисова. – М. : Ультракультура, 2011. – 394 с.
7. Савчук В. В. Медиафилософия: формирование дисциплины / Валерий Савчук [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.intelros.ru/pdf/mediafilosofia/01.pdf>
8. Секацкий А. Размышления: Эссе / Александр Секацкий. – СПб. : Лимбус Пресс, 2015. – 496 с.
9. Эриксен Т. Тирания момента / Томас Хюлланд Эриксен ; пер. с норв. Е. Рачинская, М. Кубка, А. Юченкова, А. Турунтаева. – М. : Весь Мир, 2003. – 208 с.

References

1. Girenok, F. (2016). Clip Consciousness. Moscow: Prospekt [in Russian].
2. Kirillova N. (2005). Media Culture: From Modernity to Postmodern. Moscow: Akademicheskii Prospekt [in Russian].
3. McLuhan M. (2003). Understanding Media: The Extensions of Man. (V. Nikolaev Trans). Moscow: «Kanon-press-C», «Kuchkovo Pole» [in Russian].
4. Media Asceticism. (2016). Retrieved from <http://digitalvocabulary.ru/media-asceticism/#a1> [in Russian].
5. Pocheptsov H. (2010). Régis Debray as a representative of the French School of Media Studies. Retrieved from http://osvita.mediasapiens.ua/ethics/manipulation/rezhi_debre_kak_predstavitel_frantsuzskoy_shkoly_mediaissledovaniy/ [in Russian].
6. Rushkoff D. (2011). Mediavirus. (D. Borisov, Trans). Moscow: Ultrakultura [in Russian].
7. Savchuk, V. (2012). Mediaphilosophy: The Formation of Discipline. Retrieved from <http://www.intelros.ru/pdf/mediafilosofia/01.pdf> [in Russian].
8. Sekatskiy, A. (2015). Reflections: Essays. Saint Petersburg: Limbus Press [in Russian].
9. Eriksen, T. (2003). Tyranny of the Moment. (E. Rachinskaya, M. Kubka, A. Yuchenkova, A. Turuntaeva, Trans). Moscow: Ves Mir [in Russian].

УДК 379.85: 261.6

*Панченко Світлана Анатоліївна,
здобувач Національної академії керівних кадрів
культури і мистецтв
dolga100@ukr.net*

ШЛЯХ СВЯТОГО ПАВЛА: ВІДТВОРЕННЯ ПАЛОМНИЦЬКОГО МАРШРУТУ

Метою роботи є дослідження та відтворення історичних особливостей паломницького маршруту, пов'язаного з відомими особами, зокрема, подорожами Святого Павла. **Методологія дослідження** полягає у застосуванні культурологічного, релігієзнавчого методів. А також методу історичного відтворення за допомоги яких здійснено спробу пройти шляхом апостолів та розглянути пам'ятки античного та ранньовізантійського періоду в Памфілії та Пісідії, які могли бути пов'язані з апостольською подорожжю святих Павла та Варнави; запропоновано їх можливе використання в туристичній сфері. **Наукова новизна** роботи полягає в тому, що вперше здійснено історичне відтворення паломницького маршруту в аспекті застосування такого в сучасному релігійному туризмі. **Висновки.** Історичні місця, пов'язані з маршрутом апостольської паломницької подорожі св. Павла та Варнави можуть бути вико-